

N:o 1.

Af herr **Wieselgren**, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående de unionella förhållandena.

Af den till Riksdagen den 21 dennes öfverlämnade nådiga propositionen erfara vi, att statsrådet, med erkännande af att Sverige enligt gällande rättsgrundsatser vore fullt befogadt att använda maktmedel för återställande af sin genom norska Stortingets den 7 dennes fattade beslut åsidosatta rättsställning, dock enhälligt tillstyrkt Konungen att icke så tillvägagå, enär ett sådant förfarande icke vore förenligt med Sveriges sanna intresse. En union, uppehållen med maktmedel från det ena rikets sida, skulle hos inbyggarna i det andra föranleda en sådan stämning, att unionen blefve långt mera till olycka än till båtнад, en källa till svaghet i stället för till styrka. Statsrådet tillstyrker därför Konungen att begära medgifvande af Riksdagen att med norska Stortinget ingå i förhandling för åstadkommande af en uppgörelse rörande de båda ländernas mellanhafvanden af mera principiell innebörd och större betydelse; sedan en sådan uppgörelse kommit till stånd och blifvit af Riksdagen pröfvad, borde frågan om Sveriges definitiva medgifvande till upplösningen af unionen och riksaktens upphäfvande upptagas till afgörande. Och uttalande sin smärta öfver att få bidra till upplösningen af en förening, i hvilken han trott sig se båda de förenade rikenas oberoende, trygghet och lycka, men med ett i sanning godt samvetes vittnesbörd förklarar den af sitt svenska folk så högt uppburna Konungen sig villig att följa det honom gifna rådet för att undvika ett större ondt och i öfvertygelse, att en förening utan ömsesidigt samförstånd icke för Sverige skulle medföra någon verklig fördel.

Det är dock tydligt, att svenska folkets meningar äro delade om hvad som i detta fall verkligen är det större onda. Och detta må icke

förundra. Unionen är ännu samma stora tanke som förr; den innebär ännu alltid, som Konungen säger, de förenade rikenas oberoende, trygghet och lycka, och, om den ock hittills visat sig mycket bristfälligt utförd, har den ändock, i trots af allt, beredt oss stora fördelar. Att låta den i ett nu tillintetgöras, betyder förlusten af det sista vi ägde kvar utaf allt hvad våra fäder med järn och blod åt sitt land och åt oss förvärfvat; det betyder förlusten af en säker landgräns i väster, med därå beroende möjlighet att i motsvarande mån begränsa våra kraftansträngningar för landets försvar; det betyder förlusten af vår rätt att bestämma öfver Skandinaviska halföns utrikespolitik likasom ock af den ställning bland de europeiska staterna, vi i följd häraf intagit. Härtill lärer nog ock kunna läggas möjligheten af ännu en förlust af oberäknelig betydelse: den, om hvilken vi vunno någon erfarenhet genom vårt förfarande 1864, då Sveriges folk förlorade tron på sina ledande idéers förbindande kraft och därmed också tron på sig själft. Vål har man allmänt inom vår press, med större ihärdighet än klokhet, vid hvarje skiftning af den unionella krisen upprepat sina förklaringar, att om något vårt användande af vapenmakt för främjandet af Sveriges intressen aldrig kunde blifva tal bland andra än »kriminaldårar», hvilka saknade folkets öra; men föredömena från Norge, där man förstått sig kunna med desto mindre risker lystra till sin skalds maning, att »fred är ej det bästa, men att man något vill», tyckas hafva alltmera väckande påverkat vårt folk, inom hvilket man nu synes känna sig uppfordrad att med annat än sång och festtal bevisa sin trohet mot Konungen och fosterlandet. I sekler har ock det svenska modet, det ädla ridderliga sinnelaget, den öppna blicken för hugstora uppgifter byggt vår historia och gifvit den sin varma färg; det bör då icke öfverraska oss, om vid öfvervägandet af tilldragelserna i Norge, så upprörande för vår Konung och hela vårt folk, den gamla svenska nationalkänslan stiger upp från det läger, där den bra länge slumrat, för att än en gång lägga sitt ord i händelsernas vågskål. Att återförvisa den till dess slummer skulle möjligen vålla, att denna blefve en sömn till döds. Men att kväfva folkets känsla för sin rätt och plikt att med frånseende af alla enskilda intressen värja fosterlandets ära, dess fordran på aktningfull hänsyn för sig och sina rättskraf, skulle innebära en större förlust än något folk har råd att underkasta sig; den skulle visa sin ödesdigra beskaffenhet säkrast den stund, då en vår ännu mäktigare granne, kanske för att stödja vår forne förbundsbroders kraf, af oss fordrade hvad ett fritt och kraftfullt folk aldrig frivilligt skulle gifva. Men vana vid »ett lugnt och lidelsefritt öfvervägande» samt utan den nationella glöd, som tänder sinnen och ger armen kraft, torde vi äfven då finna, att intet offer är stort nog för fre-

dens bibehållande — och vi skola i följd häraf då och alltjämt foga oss, till dess vi intet mera äga att offra. Den förlust, mången af oss nu ej stort aktar, är i själfva verket ett större ondt än hvad lätteligen kan öfverskådas. Ty en lefvande, kraftig och varm nationalkänsla är af högsta betydelse för hvarje folk; den måste vårdas väl, den måste främst af dem själfva respekteras.

Att statsrådet icke alldeles blundat härför torde framgå af dess hemställan om bemyndigande att förhandla med norska *Stortinget*. Tydligen afses härmed att undgå det för Sverige förödmjukande i att förhandla med den revolutionära norska *regeringen*. Men *Stortinget* har dock åt medlemmarne af det den 7 dennes afträdda statsrådet uppdragit att tills vidare »som den norske regjering» utöfva den Konungen »tillagte myndighet» — och det skulle ju kunna hända, att de tilltänkta förhandlingarna strandade på en norsk vägran att upptaga dem genom annan än sin regeringsmyndighet. Den åtgärd, genom hvilken revolutionen ägde rum, utfördes ju ock af *Stortinget*. Det hade valts på programmet om *endast förhandling*; icke förty åsidosatte det sin sålunda begränsade fullmakt, bröt den grundlag, till hvars obrottsliga efterföljd det var förpliktadt, afsatte sin Konung och förklarade unionen upplöst. Bör svenska folket känna som en förödmjukelse att förhandla med Norges revolutionära regering, måste samma förhållande skäligen äga rum i fråga om förhandling med dess revolutionära *Storting*.

Men viktigare än denna fråga synes mig en annan vara — den, om verkligen ännu förhandlingsuppgiften mellan de båda folken kan anses hafva nått de förhållanden, hvilka i den kungl. propositionen antydhas. Det förekommer mig som om dylika förhandlingar med revolutionära myndigheter, för hvilka de allra viktigaste rättsförhållanden och aftal visat sig sakna helgd, ovillkorligen borde föregås af någon åtgärd, på grund af hvilken norska folkets egen ställning till den unionella frågan och *Stortingets* förberörda förfarande fullständigt och oomtvistligen klargöres.

Ett djärft statsstreck, som slår hvar oinvigd med öfverraskning och förlamar hans handlingskraft, behöfver ej därför anses vara af honom, ännu mindre af hela folket godkändt. Inom dettas djupa led kan fäderneärfd känsla för lag och rätt, för svurna eders helgd och trohetsplikt mot landsfadern betyda vida mer än för de politiskt upphetsade viljorna i en fåtalig representation, där mindretalet lätt terroriseras af flertalet och där högtflygande nationella förväntningar kunna utöfva en snart sagdt hypnotisk inflytelse å ärekära sinnen. Hvad norska folket vill kan därför ej anses vara genom *stortingsresolutionen* fulltygadt. Skulle svenska folket nu utan vidare ingå på unionens upplösning, skulle ju kunna inträffa, att

vid nästa allmänna stortingsval norska folket visar sig vidhålla programmet af år 1903 och således icke är med om 1905 års statsstreck. Det måste därför vara förhastadt, om Sveriges regering och Riksdag tillerkänner detta en för oss förbindande kraft, innan ännu norska folket själf fått tillfälle däröfver uttala sig.

Att ett sådant folkuttalande icke är liktydigt med festtelegram och jublande anhängares adresser, torde icke behöfva erinras. Det måste vara förbundet med ett allsidigt öfvervägande af frågans djupa innebörd, och det måste afgifvas under medvetande af därmed förbundet ansvar. Ingenting skulle från svensk synpunkt hindra, att det sammanbundes med de nästa år förestående allmänna stortingsvalen; men den tidsutdräkt, som däraf skulle förorsakas, måste, från norsk synpunkt sedt, så föröka det nuvarande lägets svårigheter, att en annan utväg måste anlitas. Och enklast torde denna vara att finna i anordnandet af en direkt folkomröstning för eller mot unionsupplösningen.

Då Napoleon III såsom franska republikens president genomfört sin statskupp den 2 dec. 1851, vädjade han till folket, den enda suverän han i landet erkände, och underställde dess omröstning grunddragen för en blifvande ny författning; dekretet härom utfärdades den 3 dec., och omröstningen ägde rum den 20 i samma månad och år. Ett par år senare ägde en ny folkomröstning rum, den 20—21 nov. 1852, i fråga om det ärftliga kejsardömet's upprättande; ännu en, den 8 maj 1870, anställdes för att utröna folkets mening om vissa författningsändringar. Genom fördraget af den 24 mars 1860 öfverlämnade konungen af Sardinien till Frankrike i önskad t vederlag Savoyen och Nizza under förutsättning, att befolkningarna i dessa landskap genom allmän omröstning därtill gifve sitt bifall. Sådana omröstningar anställdes, därvid villkoret fylldes. Likartade ägde rum, för anslutning till konungariket Sardinien, i Toscana och de Emiliska provinserna i augusti—september 1859 och i mars 1860. I Schweiz tillhöra dylika folkomröstningar själfva förbunds författningen. För den demokratiska anda, som genomgår norska stats författningen, synes mig anlita det af detta sätt för folkviljans utrönande ligga ganska nära till hands. Den bör ock erkännas vara en af de rådande undantagsförhållandena fullt motiverad åtgärd, som icke torde kunna mot sig uppkalla de norska stats myndigheternas motstånd. För dem kan det icke innebära något kränkande, att Sveriges folk önskar klart besked om det norska folkets ställning till den för båda folken så djupt viktiga frågan om upplösningen af en snart hundraårig förening; och ingen lär neka, att Stortingets beslut af den 7 dennes står i rak strid med norska folkviljan,

sådan den gifvit sig till känna genom utfallet af 1903 års allmänna stortingsval.

Att, därest norska folket på nu angifna väg uttalar sin önskan om unionens upplösning, vi ock måste känna oss förbundna att tillmötesgå den, synes mig vara själfklart. Den skall förekomma oss bedröfligt missriktad och i främsta rummet för Norge själf ödesdiger; men då vår egen historia haft att förteckna så många obetänksamma eller dåraktiga svenska folkets gärningar, äga vi ingen rätt att vänta det norska folket fritaget från att begå likartade misstag. Är det oss verkligen så djupt afvogt som nu ser ut, måste ju ock erkännas, att unionens värde därmed för oss i hög grad förminskats och att under denna förutsättning dess upprätthållande icke vidare kan för oss utgöra något livsvillkor. Däremot skulle ädel hänsyn för Norges om än vilseledda så dock djupgående och starka nationella »frihetskraf» möjligen i framtiden, sedan det af då gjorda erfarenheter något lärt, underlätta en ny och bättre sammanslutning mellan våra alltid i icke ringa mån af hvarandra beroende folk.

Om emellertid en folkomröstning skulle uttala sig emot upplösningen, måste detta otvetydigt innebära, att norska folket vidblifvit sin 1903 intagna ståndpunkt och därmed jämväl tillmötesgår det förhandlingsanbud, som af Kronprinsen-Regenten och svenska Riksdagen detta år afgifvits och som af Konungen den 27 sistlidne maj i norska statsrådet med gillande omnämnts.

En vägran från Norges nuvarande målsmän att ingå på den vädjan till folket, som en allmän omröstning innebär, skulle icke kunna tydas såsom annat än en brottslig manöver, hvarmed man sökte hindra ådagaläggandet af norska folkets verkliga stämning. Vore denna i öfverensstämmelse med det revolterande Stortingets, förefunnes ju för detta intet skäl att motsätta sig vår begäran. Ett afvisande af denna skulle därför framtinga användandet af maktmedel, hvilka annars kunde undvikas.

På anförda grunder tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen må såsom svar å den kungl. propositionen i underdånig skrifvelse dels gifva Kungl. Maj:t till känna, det Riksdagen icke är villig lämna Kungl. Maj:t det begärda medgifvandet, förrän norska folket genom allmän omröstning förklarar sig önska upplösning af den mellan Sverige och Norge i kraft af 1815 års riksakt bestående förening; dels ock anhålla, att, därest de norska statsmyndigheterna skulle afvisa

begäran om sådan omröstnings anställande, Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för sagda förenings upprätthållande, till dess densamma blifvit med Sveriges begifvande upplöst.

Stockholm den 27 juni 1905.

Sigfrid Wieselgren.
